

THE CRITICAL RECEPTION OF VIRGIL MAZILESCU IN THE ROMANIAN PRESS

Andrei C. Șerban

PhD Student, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: This paper does not want to be just an anthological, archival, and literal effort to write all the scriptural impressions about Virgil Mazilescu's poetic work in Romanian journalism, but especially an exercise with aesthetic valence, trying a delimitation of the poetry of Mazilescu, both in terms of belonging to currents, literary tendencies and generational influences of this poet still received under a phrase of the controversy, of the almost impossibility of being tabulated in a very strict label, from the point of view of the literary theory. Through this approach, we also propose a chronological panorama of this poet's reception, attempting to determine the ages of creation and reading of this minor work in quantitative but major in literary and stylistic aspect. The main focus of this paper is determining an aesthetics and a poetics that have shaped for almost half a century the successive readings of the most important Romanian critics and chroniclers.

Keywords: Virgil Mazilescu, literary magazine, chronicle, literary currents, generationist criteria

Virgil Mazilescu este unul dintre poeții români cei mai paradoxali ai literaturii române, reușind să rămână într-un con de umbră în domeniul criticii autohtone și, în același timp, să devină unul dintre cei mai marcanți *stiliști* ai liricii contemporane. Acest paradox nu este lipsit de justificare, atât timp cât încercările de a încadra lirica mazilesciană într-o taxonomie rigidă care să respecte exigențele unei direcții poetice precise în cadrul secolului trecut s-au dovedit, de cele mai multe ori, a fi contradictorii. De la afirmații care susțin apartenența poetului la estetica suprarealistă, la opinii ce problematizează modalitatea prin care Virgil Mazilescu se raportează la formula poetică a oniriștilor și până la comparații mai mult sau mai puțin insolite care alătură numele poetului cu scriitori marcanți ai literaturii europene, precum Kafka, Kavafis sau Saint John-Perse, în exerciții exegetice care-l plasează pe Mazilescu în suita pionierilor postmodernismului, încercările de a discuta valabilitatea unanimă a unei etichete estetice bine stabilite par să fi eșuat. De asemenea, diferențele stilistice evidente care-l particularizează pe Virgil Mazilescu în rândul șaizecismului ori șaptezecismului au dus la o serie de opinii divergente care aveau (sau nu) să probeze tiparul unei estetici generaționiste pe care poeți precum Nichita Stănescu, Leonid Dimov ori Mircea Ivănescu păreau să le fi definit.

Un prim demers analitic în clarificarea acestei aparente *ambiguități* stilistice specifice liricii mazilesciene vizează parcurgerea sistemică a exegezelor și cronicilor literare care au discutat impactul lui Virgil Mazilescu în cadrul liricii autohtone. Surprinderea unei evoluții a receptării critice care au modelat, la rândul lor, percepția asupra acestei poezii insolite este indispensabilă în stabilirea unor principii de analiză și de dezbatere a trăsăturilor specifice operei mazilesciene. Interesul pentru un asemenea demers de cartografiere nu vizează un aspect estetic, ci unul istoric, statistic care să privilegieze dezvoltarea de ulterioare afirmații critice care să faciliteze o

redefinire a perspectivei asupra operei mazilesciene la aproape cinci decenii de la debut. Astfel, în cadrul prezentei analize, vom parcurge majoritatea opiniilor critice preluate din publicistica românească începând cu anul 1968 și până în martie 1984 (în luna august a aceluiași an, poetul va muri), prin care ne propunem să surprindem cronologic evoluția lecturii poeziei lui Virgil Mazilescu. Vom stabili, în cele ce urmează, premisele receptării operei mazilesciene, odată cu primele articole care elogiau debutul poetului dinspre finele anilor '60, până la cel de-al patrulea (și ultim) volum al său, în cele 15 de cronici apărute în cele mai importante reviste de specialitate ale vieții culturale românești.

I. 1968-1969. *Versuri* – începutul unei receptări. Declamația (pseudo)suprarealistă

Deși debutul oficial al lui Virgil Mazilescu în paginile revistei *Ramuri* din Craiova (în suplimentul *Povestea vorbirii* condus de Miron Radu Paraschivescu) se întâmplase cu doi ani înaintea apariției primului său volum, *Versuri*, în anul 1968, critica de întâmpinare nu a fost extrem de efervescentă. Mai precis, în anul 1968 apar doar două cronici care dezbat apariția noului poet premiat de revista *Luceafărul*.

Primul cronicar al *Versurilor* este Nicolae Manolescu, cel care va relua această cronică, într-o variantă extinsă, și în istoria sa literară. Încă de la primele idei, Nicolae Manolescu anticipează tendința aproape automată survenită din partea unui cititor de a-l plasa pe Virgil Mazilescu în siajul esteticii suprarealiste, contestând-o cu vehemență: „Suprarealismul tânărului poet se reduce la inocente inversiuni sau repetiții (...), ba, mai rar, asociația insolită de cuvinte. Volumul lui de debut (...) ni-l arată, ce e drept, încercând să se smulgă farmecului muzical al poeziei, s-o fragmenteze, din oroarea de discurs, să joace incoerența din dorința de a părea natural. Dar aspectul suprarealist este superficial. Poemele au, în fond, un caracter tradițional, sunt confesiuni deghizate sau întrerupte sau parodiate.”¹ De altfel, una dintre cele mai întâlnite sintagme care aveau să marcheze receptarea operei mazilesciene este cochetăria cu *dicteul automat*, din care ar rezulta descendența poetului din estetica suprarealistă. Totuși, Nicolae Manolescu respinge, încă de la început, o astfel de supoziție hazardată, explicând eventualitatea acestui automatism exegetic prin depistarea unor strategii stilistice în spatele cărora poetul disimulează doar un aparent dicteu automat lipsit de consistență. Acolo unde cititorul poate vedea tiparul unui flux verbal automat specific esteticii promovate de André Breton, criticul român observă rupturi sintactice lucide și programatice, parodieri asumate ale unor formule predeterminate ale discursului poetic și, prin urmare, doar o mimare ludică a unor tipare consacrate, nicidecum o apropiere a acestora. În plus, în viziunea lui Nicolae Manolescu, poetul român face din derută, din această ambiguitate a încadrării liricii sale în standardele poeziei suprarealiste, o adevărată strategie stilistică. Poezia mazilesciană nu este poezia unei individualități care se autoscopează, sondându-și prin limbaj cinetica subtilă a propriului psihic, ci un exercițiu de alteritate, de detașare lucidă față de propriile emoții. Din fundal inerent halucinației suprarealiste, sentimentul devine recuzită, obiect manipulabil, cu o consistență materială și cu o funcționalitate stabilită de exigențele autoimpuse ale conștiinței poetice.

În continuarea acestei opinii, Laurențiu Ulici, care îl amintește pe Virgil Mazilescu într-o trecere în revistă a debuturilor anului 1968, îi aplică poetului o lectură asemănătoare celei a lui Nicolae Manolescu. Cu toate că, observă cronicarul, „Virgil Mazilescu își acoperă ființa artistică și dramatică sub verbalismul dicteului automatic.”², poetul dă dovadă, deopotrivă, de „o coerență

¹ Nicolae Manolescu, *Un poet: Virgil Mazilescu*, „Contemporanul”, nr. 25 (1132), vineri 21 iunie 1968, p. 3.

² Laurențiu Ulici, *Rezonanța primelor volume*, „Luceafărul”, anul XI, nr. 46 (342), 16 noiembrie 1968, p. 7.

exemplară în ordinea poeziei”³. Formula poetică suprarealistă este, și de această dată, doar un artificiu aparent, o mimare lipsită de consistență și nu un angrenaj discursiv asumat în totalitate. Virgil Mazilescu imită, fără să își și însușească structura suprarealiștilor, preluând doar premisele, elementele formale, însă nu și implicațiile profunde ale acestui tipar. Laurențiu Ulici separă gestul de intenție, văzând în autorul *Versurilor* un poet conștient de valențele estetice ale liricii suprarealiste, dar suficient de versatil, pentru a patina doar la suprafața formală a învelișului sintactic.

Ecourile volumului de debut al lui Virgil Mazilescu nu au încetat nici în anul care au urmat apariției sale, marcând noi modalități de receptare a acestei poezii insolite. Dintre cele două cronici ale anului 1969, cea mai interesantă poartă semnătura lui Șerban Foarță care, peste doi ani, va recenza și următorul volum mazilescian și care, ferindu-se de o grilă a receptării bazate pe taxonomii ce sugerează estetici prestabilite, observă în lirica lui Virgil Mazilescu grija pentru oralitate, pentru învelișul acustic: „Versurile lui Virgil Mazilescu sunt, pentru mine, triumful ordinii în acel spațiu aventuros care este **poezia vorbită**, convertirea unei furii existențiale (...) în lecție de artă.”⁴. Fie datorită unei afinități mult mai subtile cu opera mazilesciană dată și de sensibilitatea de poet a cronicarului, fie datorită unei lecturi mai atente și mai empatică a volumului de *Versuri*, Șerban Foarță a reușit să evidențiere o trăsătură esențială a demersului poetic specific lui Virgil Mazilescu, văzut, de această dată, ca autorul unei poezii a rostirii. Nu întâmplător, grija extremă a poetului pentru aspectul sonor al textelor sale a fost de multe ori confirmat de congenerii săi care au amintit în dese rânduri despre recitalurile, mai mult sau mai puțin formale, orchestrate de autorul *Versurilor* care își scria și rescria textele, pe măsură ce le rostea. Tot astfel, Șerban Foarță își continuă cronică sugerând că amprenta sonoră a textelor mazilesciene nu face decât să adâncească și mai mult disimularea formulelor poetice la care autorul face apel, transformând totul într-un joc al aparențelor, din care lipsește orice indiciu *incriminator* care să-l ghideze pe cititor înspre descoperirea unei influențe relevante.

Amintind de cronică din 1968 a lui Nicolae Manolescu, în care criticul român sesiza riscul de a vedea în poezia mazilesciană o structură specifică anumitor estetici, articolul din 1969 al lui Victor Ivanovici se fondează tocmai pe descendența suprarealistă a *Versurilor*. În viziunea cronicarului, Virgil Mazilescu „pare a se teme de confesiune, sau mai degrabă de faptul că aceasta i-ar dezvălui punctele vulnerabile. Această teamă, alături de o jenă perpetuă, determină, ca un efect de pudoare, o «perdea protectoare», o gesticulație suprarealistă cu efecte uneori comice...”⁵. Cu toate că perspectiva lui Victor Ivanovici asupra poetului nu se detașează de grila suprarealistă, cronicarul reia o idee similară enunțată anterior de Șerban Foarță privitoare la caracterul oral al liricii mazilesciene: „Poetul mimează un limbaj infantil, suspendă mesajul în indeterminare (amputând – de exemplu – atributele) și reușește astfel să topească discursul într-o melodie pre-lingvistică, în care valoarea muzicală primează asupra sensului. Această caligrafie sugerează pictura naivă, un Douanier Rousseau în alb-negru...”⁶. Interesant ca mod de abordare rămâne, în cazul cronicii semnate de Victor Ivanovici, nu evidențierea unor trăsături specifice modului prin care poetul își gândește și pre-gândește stratul sonor al liricii sale, ci comparația cu pictura naivă care va deschide o nouă direcție de receptare a poeziei mazilesciene, pe baza unor alăturări inedite ce abordează sincretic alăturarea literaturii cu alte formule artistice, după cum se va observa și în cronicile care vor avea ca subiect viitoarele volume ale lui Virgil Mazilescu.

³Ibidem.

⁴ Șerban Foarță, *Jocul pe-o singură carte?*, „Luceafărul”, anul XI, nr. 1 (349), 4 ianuarie 1969, p. 3.

⁵ Victor Ivanovici, *Virgil Mazilescu: Versuri*, „România literară”, anul II, nr. 21 (33), 22 mai 1969, p. 5.

⁶Ibidem.

Apărute în primii doi ani de la apariție, cele dintâi patru cronici dedicate volumului de debut *Versuri* deschid drumul către noi abordări critice, pe măsură ce viitoarele cărți semnate de Virgil Mazilescu vor continua să apară. Pentru început, este important să sesizăm, ca o primă etapă a receptării operei mazilesciene, pendularea criticilor între un suprarealism asumat și o recuzită stilistică de suprafață, lipsită de fond, a tehnicilor ce i-au consacrat pe marii poeți afiliați școlii lui Breton. De asemenea, grija poetului pentru stratul sonor al textelor sale marchează o idee importantă care va configura pe viitor tipare inedite de receptare a acestei opere.

II. 1970-1971. *Fragmente din regiunea de odinioară. Poetul scenograf*

Cel de-al doilea volum semnat de Virgil Mazilescu, *Fragmente din regiunea de odinioară* (1970) marchează o nouă etapă în receptarea poetului, în cele cinci cronici apărute în 1971 care frizează deseori alăturări ale liricii mazilesciene cu formulele poetice ale congenerilor săi.

Dan Cristea, care semnează prima cronică dedicată acestui volum, vede o relație de compatibilitate între emoția poeziei lui Virgil Mazilescu cu cea specifică lui Mircea Ivănescu, sesizând, de asemenea, caracterul monocord specific liricii mazilesciene. Într-un mod asemănător ca modalitate de abordare, însă total antinomic ca și argumentație, cronicarul descalifică primordialitatea aspectului muzical al acestei poezii, vorbind, în schimb, despre o violentare a cititorului prin intermediul unor rupturi ritmice care să fluidizeze discursul poetic: „Nu-i vorba nici de muzicalitate, pe care poetul o respinge prin frecvențele-i suspendări de text, nici de o seducție a cititorului prin mijloace formale.”⁷ Virgil Mazilescu nu mai este privit ca un poet al rostirii, ci un autor care vede în cuvânt un impuls de a se interioriza, de a-și masca trăirile în spatele unor reflexe lingvistice colocviale, însă lipsite de o adresabilitate bine definită. Cronicarul identifică un blocaj retoric specific volumului, considerând că autorul *Fragmentelor...* mizează pe un soi de *bolboroseală*, nicidecum pe o exuberanță discursivă, exteriorizată. Tot aici, Dan Cristea surprinde, în continuarea cronicii lui Victor Ivanovici din 1969, o comparație similară a poeziei prezentului volum cu pictura naivă, în încercarea de a defini cinetica halucinantă și infantilă a universului mazilescian: „poetul (...) este mai strâns, mai programatic, mai aplicat pe un teritoriu. El *infantilizează*, e un naiv, cu simțul real dar și cu poezia ceremoniei.”⁸ În ciuda faptului că Dan Cristea vorbește despre un *teritoriu* mult mai restrâns pe care poetul își manifestă forța creatoare, cronicarul se ferește să emită judecăți critice privitoare la descendența creatoare a lui Virgil Mazilescu.

În opoziție cu această *reținere* taxonomică pe care Dan Cristea și-o asumă, se află părerea lui Florin Manolescu, cel care semnează una dintre cele mai categorice opinii privitoare la afilierea poetului la estetica suprarealistă, printr-o raportare tranșantă la suitele de afirmații contrare ale celorlalți cronicari: „Virgil Mazilescu este un suprarealist și lucrul acesta s-a observat de la prima lui carte, chiar dacă atunci pudoarea i-a împins pe mulți să inventeze scuze.”⁹ Dincolo de aceste considerente care nu se fundamentează pe un eșafodaj argumentativ specific, Florin Manolescu mai face scurte precizări despre strania calitate a versurilor, identificând principiul pe baza căruia Virgil Mazilescu își gândește poemul asemenea unui organism dinamic ce pendulează permanent între realitate și absența ei, sugerând discontinuitatea sintactică și semantică a textelor: „... pentru toate aceste poezii suntem obligați să facem o lectură prin recul. Un cuvânt ne apropie de realitate (sau de sens, cum vrei să-i spunei), pentru ca, imediat, următorul să ne îndepărteze de

⁷ Dan Cristea, *Virgil Mazilescu: Fragmente din regiunea de odinioară*, „România literară”, anul III, nr. 8, 18 februarie 1971, p. 14.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Florin Manolescu, *Virgil Mazilescu. Fragmente din regiunea de odinioară*, „Argeș”, anul VI, nr. 3 (58), martie 1971, p. 13.

ea. În felul acesta, poezia se transformă într-un joc de premise care obturează realitatea și versurile avansează ca antenele unui melc.”¹⁰.

Necesitatea unei încadrări specifice în grilele unei estetici prestabilite a fost resimțită și de Mircea Iorgulescu care, la rândul său, se arată circumspect cu privire la plasarea lui Virgil Mazilescu într-un tipar rigid. Mai precis, cronicarul își justifică absența unui verdict tranșant, făcând apel la ideea enunțată în 1968 de către Nicolae Manolescu, fără să insiste prea mult pe găsirea unui răspuns mulțumitor: „Cum a remarcat cândva Nicolae Manolescu, suprarealismul din *Versuri* este mai mult o chestiune de aparențe, chiar dacă într-un caz de extremă confuzie poetul a fost așezat în descendența lui Voronca. În realitate, Virgil Mazilescu și-a compus un stil eliptic, cu totul personal, izbitor printr-o insidioasă originalitate...”¹¹. Chiar dacă nu oferă un răspuns problemei încadrării acestei poezii într-o formulă precisă, Mircea Iorgulescu duce mai departe una dintre liniile specifice de abordare a esteticii mazilesciene prin care se pot identifica doar elementele pe care poetul le sfidează, și nu principiile concrete pe care acesta își fundamentează opera. Altfel spus, tendința de a spune despre poezia mazilesciană ceea ce *nu este*, în loc de ceea ce *este*, devine din ce în ce mai populară. Demnă de remarcat este observația prin care cronicarul vede un oarecare aspect regizoral orcherstrat cu luciditate de poetul *Fragmentelor...*: „... dacă în *Versuri* poezia se naște prin inventarea unui ritual propriu, în *Fragmente din regiunea de odinioară*, ritualul este mai presus de poezie. Dincolo, poetul își impunea un rol, aici rolul îl copleșește, motiv de interogație, uneori sfâșietoare, asupra condiției specifice...”¹². Retorismul, artificiuul scenografic care, devansând fondul emoțional printr-o gestică lipsită de o semnificație imediată, reconfigurează o nouă modalitate de expresie poetică rămâne cea mai interesantă idee consemnată de Mircea Iorgulescu, reluată în noi forme cu prilejul unor alte discuții pe marginea volumelor mazilesciene viitoare.

Asemănătoare ca intuiție critică, însă insuficient dezbătută, este și cronică de Zaharia Sângeorzan care observă în cel de-al doilea volum semnat de Virgil Mazilescu că „Toată poezia este o comunicare care nu-și mulțumește sensurile decât negându-se într-o dramă a invenției pe care poetul nu și-o poate refuza...”¹³. Artificiuul, rolul, masca încep să devină elemente recurente ale observațiilor critice. Dintr-un poet al rostirii, Virgil Mazilescu începe să fie perceput ca un scenograf ce își constituie cu o luciditate tranșantă un arsenal imagistic plin de tipare comunicaționale al căror sens primordial este deturnat. Rostirea se transformă, la rândul său, într-un artificiu, un corpus de elemente sintactice prestabilite pe care poetul le videază de sens, păstrând doar carcasa superficială prin care va restabili noi modalități de raportare la realitate. Fără să discute apartenența lui Virgil Mazilescu la o direcție estetică anume, Zaharia Sângeorzan reperează, așa cum o făcuse și Dan Cristea, elemente comune specifice poeziei mazilesciene și liricii semnate de Mircea Ivănescu. Comparații de acest gen care vor reveni în discursul publicistic ulterior (în special alăturarea celor doi congeneri Mazilescu-Ivănescu) ajung să devină un element necesar argumentației critice, încercând să compenseze lipsa unei încadrări mult mai pertinente în chingile unor estetici bine definite. Chiar și în acest caz, cronicarul remarcă niște similitudini de suprafață care, în ultimă instanță, nu particularizează la un nivel mai aprofundat afinitățile dintre cei doi poeți, sfârșind prin a (re)descoperi o compatibilitate ce ține mai mult de atmosfera poetică survenită în urma unei lecturi empatică, decât de mecanismele interne ale textului.

¹⁰Ibidem.

¹¹ Mircea Iorgulescu, *Fragmente din regiunea de odinioară*, „România literară”, nr. 26, 24 iunie 1971, p. 9.

¹²Ibidem.

¹³ Zaharia Sângeorzan, *Virgil Mazilescu: Fragmente din regiunea de odinioară*, „Cronica”, anul VI, nr. 11 (266), sâmbătă 13.III.1971, p. 3.

Tot în 1971, Șerban Foarță revine cu o altă cronică aplicată celui de-al doilea volum semnat de Virgil Mazilescu, în care își completează ideile expuse în articolul din 1969, prin încercarea de a reconsidera riscurile receptării poetului printr-o grilă suprarealistă: „S-ar părea că, pe urmele suprarealiștilor (cu care are unele afinități), poetul *colează*. Ceea ce face el e, mai curând, un decupaj...”¹⁴. Cronicarul nu se raportează, în schimb, la o alternativă care să compenseze această non-apartenență estetică, rezumându-se, în special, la o analiză tematică, prin care identifică o mică suită de individualități ori elemente de compoziție care obsedează universul ficțional mazilescian (copilăria ori tăcerea, de pildă). Demnă de remarcat este observația care-l particularizează pe Virgil Mazilescu în rândul poezilor ce par a cocheta cu arsenalul sintactic și imagistic suprarealist: „Mazilescu se instalează, cu bună-știință, în ambiguitate”¹⁵. Pre-existența unei *bune-științe*, a unei lucidități creatoare și organizatorice care gândesc și pre-gândesc mecanismul intern al poeziei fac, în opinia cronicarului, din Virgil Mazilescu un poet care, deși manipulează sintaxa suprarealistă, o reconfigurează în baza unei formule poetice proprii.

Cel de-al doilea volum semnat de Virgil Mazilescu ridică, în rândul receptării critice din sfera publicisticii autohtone, probleme similare volumului de *Versuri* din 1968. Astfel, în ciuda caracterului monocord sesizat de anumiți cronicari, receptarea poeziei mazilesciene frizează, și de această dată, imposibilitatea determinării unei apartenențe literare, culturale rigide care să probeze mecanismele acestei formule poetice inedite. Virgil Mazilescu rămâne, în general, pentru cronicarii momentului, un poet pseudo-suprarealist care face apel cu detașare la contorsiunile unei sintaxe pe care le pre-gândește în mecanica propriilor texte. Cele mai importante idei care merită reținute din acest eșantion publicistic vizează, pe de altă parte, extrapolarea din ce în ce mai recurentă a caracterului scenografic, artificial, gestual, ceremonial, pe alocuri ritualic, al acestei poezii de un retorism înșelător care manipulează parti-pris-urile sintactice ale unor situații comunicaționale, vidându-le de semnificația primordială și reconfigurându-le intenționalitatea.

III. 1979. *Va fi liniște va fi seară*. Scriere și rescriere

Mult mai slab aspectat la nivelul receptării critice este cel de-al treilea volum al lui Virgil Mazilescu din 1979, *Va fi liniște va fi seară*, care are și specificul unei antologii în care poetul realizează o serie de exerciții de rescriere a textelor anterioare, restabilindu-le mai mult sau mai puțin parțial structura inițială. Cele două cronici care consemnează această apariție editorială fac, paradoxal, ca acest volum să fie cel mai slab receptat dintre toate cărțile poetului și, în același timp, după cum o va dovedi posteritatea, cel mai citit și mai citat volum mazilescian. Singura explicație care poate justifica ecoul slab al cărții din 1979 pare să fie cauzată fie de absența de nouă ani a poetului din schema editorială a momentului, fie de prejudecățile cronicarilor care, din teama de a nu fi redundanți, au preferat să ignore un volum ale căror texte deja făcuseră, deși într-o altă formă, obiectul unor articole mai vechi. Cu toate acestea, decizia lui Virgil Mazilescu de a reveni la texte mai vechi nu a fost scriptic percepută ca un blocaj creator cu consecințe nefaste pentru originalitatea universului ficțional. Dimpotrivă, puținele opinii ale recenzorilor ridică la un alt nivel grilele de lectură specifice acestui poet extrem de pedant.

Fără să insiste pe o lectură comparativă cu variantele inițiale ale textulelor mazilesciene, Dinu Flămând este primul care amintește pentru prima dată în paginile unei reviste, de afinitatea poetului cu grupul onirist. Dincolo de considerentele terminologice care nu primează în analiza prezentă, cronicarul este mult mai tentat să identifice o descendență creatoare complexă care

¹⁴ Șerban Foarță, *Virgil Mazilescu: „Fragmente din regiunea de odinioară”*, „Orizont”, anul XXII, nr. 5 (205), 1971, p. 71.

¹⁵ *Ibidem*, p. 70.

depășește raportările obișnuite ale lui Virgil Mazilescu la spațiul autohton sau doar la filonul suprarealist: „Dacă ești la început tentat să recunoști apropierea de cinismul sec și exanguif, nu mai puțin melancolic, al unui Kavafis, sau de luxurianța formală (mult mai temperată însă la Mazilescu) a lui Saint John-Perse (numitul Leger va fi evocat și într-o șugubeață baladă), dacă ești tentat să întinzi imediat mâna după poezii de Paul Celan (de care poetul nostru pare uneori că se apropie prin expresionism lapidar), anulezi, totuși, asemenea transfere, căci există la Mazilescu o anumită persuasiune care este numai a lui...”¹⁶. Originalitatea raportărilor propuse de Dinu Flămând anunță un Virgil Mazilescu intertextual, deschizând ulterioare alăturări relevante pentru înțelegerea universului poetic aparent contradictoriu prin structurile sintactice pe care le propune. Pe lângă aceste afinități indispensabile receptării operei mazilesciene printr-un filtru mult mai larg de referințe, cronicarul remarcă pentru prima dată imediatitatea celei dintâi lecturi a poemelor care sfidează aparenta dificultate de a privi dincolo de strategia sintactică mazilesciană ce frizează uneori ininteligibilul: „În mod paradoxal, prima lectură pare a fi mai bogată și mai proaspătă decât o a doua sau o a treia.”¹⁷. Dinu Flămând reabilitează calitatea retorică a textelor mazilesciene, problematizând premisele discursive ale acestei poezii de o inginerie discursivă inedită.

Nici opiniile consemnate de Lucian Alexiu, cel care semnează cea de-a doua cronică dedicată volumului *Va fi liniște va fi seară*, nu rămân calitativ mai prejos decât cele amintite anterior. Din contră, în ciuda faptului că recenzorul nu se preocupă de depistarea unor afinități estetice ale lui Virgil Mazilescu, prezentul articol aduce în discuție cel puțin o idee esențială ce vizează grija poetului pentru forma propriilor texte, prin care autorul restabilește noi conexiuni semantice. Această strategie pe care cronicarul nu o analizează suficient de aplicat pentru a evidenția particularități ale stilului mazilescian vor răspunde unor ulterioare analize privitoare la importanța decisivă a aspectului formal la care apelează poetul. De altfel, pentru Virgil Mazilescu aspectul formal al unui text este, el însuși, purtător de sens. În rest, consemnarea lui Lucian Alexiu este suficient de temperată, fără să depășească impresiile unei lecturi detașate prin care aceste depistează o suită de aspecte specifice textelor mazilesciene: „poemele nici nu mai șochează atât prin îndrăzneli imagistice, ori printr-o frazare particulară – ceea ce am reține acum în mod deosebit fiind (surprinzător, poate) fluiditatea discursului, tonul confesiv, un patetism impregnat de accente dramatice, echilibrate...”¹⁸.

Fără a avea o reactivitate critică cel puțin la fel de bună precum volumele precedente, *Va fi liniște va fi seară* rămâne unul dintre cele mai apreciate cărți ale lui Virgil Mazilescu, prin care autorul se va impune prin lecturile ulterioare ca un autor intertextual a cărui încercare de punere în grilele unei taxonomii fixe se va dovedi cu atât mai dificilă. Ceea ce trebuie remarcat la nivelul strict al celor două cronici din anul 1979 este tentativa de a vedea în Virgil Mazilescu un poet cu o descendență internațională variată, a cărui grijă excesivă pentru formă poate destabiliza mai vechea opinie cu privire la abordarea dicteului automat ca instrument creditabil de scriere și de înțelegere a literaturii sale.

IV. 1984. *Guillaume poetul și administratorul*. Valențele romanului liric

În ceea ce privește ultimul volum publicat de Virgil Mazilescu în anul 1983, *Guillaume poetul și administratorul*, publicistica anului 1984 consemnează patru cronici apărute înainte de moartea autorului (survenită în același an pe data de 10 august).

¹⁶ Dinu Flămând, *Fragmente din mai multe regiuni*, „Amfiteatru”, anul XIV, nr. 9 (165), septembrie 1979, p. 9.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Lucian Alexiu, *Va fi liniște va fi seară*, „Orizont”, anul XXX, nr. 52 (614), 27 decembrie 1979, p. 2.

Opiniile lui George Alboiu captate într-un scurt articol cu tentă mai degrabă rezumativă, decât exegetică revin la mai vechile idei vehiculate în publicistică, readucând în discuție afinitățile pe care Virgil Mazilescu le-a creat cu alte nume marcante ale liricii momentului: „Dintre contemporani, M. Ivănescu a practicat un asemenea gen de poezie unde lirismul (...) mimează epica pe spații restrânse. Surpriza sintactică, cultivată cu ironie frenetică și nonșalantă, îl apropie de Gellu Naum.”¹⁹. De altfel, miza lui George Alboiu se dovedește a fi mult mai canalizată în direcția depistării unor elemente comune cu universul ficțional al altor autori români, decât în direcția unei exegeze. Singura opinie critică prin care cronicarul depășește această trecere în revistă, prea puțin analitică, amintește de strategiile stilistice abordate de poet, așa cum recenzorii primelor două volume o remarcaseră la fel de bine: „Virgil Mazilescu izgonește programatic retoriza din textele sale dar acestea câștigă în relevanță tocmai printr-o anume robustețe retorică atent strunită...”²⁰.

Mult mai critică, dar, în același timp, mult mai pertinentă este reacția lui Constantin Pricop ce reconsideră încă o dată injustețea raportării la estetica suprarealistă a acestei poezii: „Apropierea de suprarealism mi se pare încă o dată relativă și posibilă numai datorită unor aspecte exterioare, poetul nepunând în libertate inconștientul gata să nască imagini mai puțin sau mai mult strălucitoare, într-o ordine aleatorie.”²¹. Aspectul cel mai demn de luat în seamă a cronicii de față constă în relevarea caracterului regizoral al demersului poetic adoptat de Virgil Mazilescu, privit ca un creator ce-și premeditează actul scriptic, nicidecum un scriitor ce frizează automatismul discursiv, în ciuda echivocului inevitabil cauzat de formulele sintactice uzitate; „Însăși nevoia de a organiza volumul în jurul unui personaj indică elementele de regie de care uzează poetul.”²². Constantin Pricop nu absolutizează, în schimb, acest demers creator, permițându-și o opinie ușor circumspectă în legătură cu exagerarea butaforică pe care poetul o îndreprende, amendând o posibilă cădere în manierism.

Nu foarte originală în exprimarea unor idei novatoare de receptare a operei mazilesciene este cronica lui Radu G. Țeposu care reabilitează o serie de premise deja enunțate în publicistica anterioară, începând chiar cu o alăturare a operei mazilesciene cu poezia lui Mircea Ivănescu: „La Mircea Ivănescu starea poetică provine din acumulări lente; la Virgil Mazilescu, din intensificarea și desfolierea enunțului până la structura pură și nealterată a acestuia. Într-un fel, e destul de curioasă această procedură care uzează de comprimarea sintaxei și de abolirea punctuației tradiționale.”²³. Ceea ce cronicarul remarcă în formula poetică mazilesciană ca aspect esențial construcției lirice este concentrarea discursului, esențializarea frazei, depistând, totuși, o tentativă ușor calofilă a lui Virgil Mazilescu ce se refugiază în măști dramatice, cu scopul de a face din propria emoție un obiect exterior percepției: „Deși eforturile poetului se îndreaptă întotdeauna spre sporirea emoției prin concentrarea sintactică, puține sunt trădările eului liric față de propria-i experiență. (...) Mazilescu face mai mult decât să eufemizeze fizionomia suferinței; el o proiectează într-o aură tragică și impersonală...”²⁴. În ultimă instanță, tehnica disimulării, a refugierii în personaj, pendularea între incoerența unui limbaj cu inflexiuni onirice și structurile lexicale specifice banalului rămân relevante pentru înțelegerea acestui hibrid literar.

Relevantă și, totodată interesantă prin faptul că marchează ultima cronică apărută în timpul vieții poetului este cea semnată de Nicolae Manolescu, același care a redactat și prima cronică a

¹⁹George Alboiu, *Din aventurile poetului*, „Luceafărul”, nr.3, 21 ianuarie 1984, p. 7.

²⁰Ibidem.

²¹Constantin Pricop, *Stiluri poetice*, „Convorbiri literare”, anul XC, nr. 2 (1170), februarie 1984, p. 5.

²²Ibidem.

²³Radu G. Țeposu, *Guillaume și Margareta*, „Flacăra”, anul XXXIII, nr.6 (1495), vineri 10 februarie 1984, p. 14.

²⁴Ibidem.

Versurilor din 1968. Reluând câteva idei pe care deja le enunțase în primul articol, criticul îl apropie pe poet de avangardiștii antebelici, depărtându-l de estetica suprarealistă, de la care Virgil Mazilescu preia doar tiparele superficiale ale unei sintaxe frânte: „Dicteul automatic este la el pur exterior, o mimare a tehnicii suprarealiste. *Guillaume poetul și administratorul* este un roman liric cu trei personaje și fără un subiect propriu-zis. Epicul acesta pur era cunoscut dadaștilor.”²⁵. Nicolae Manolescu remarcă, de asemenea, o tactică a disimulării, sugerând elemente ale unei tehnici ce mizează pe schimbul de măști, pe simularea unor emoții, în baza unor prefabricate sintactice pe care poetul le trece printr-o suită de stratageme stilistice specifice: „sărăcia, dacă nu chiar lipsa punctuației, aparenta incoerență sintactică, bizarul și ilogicul. (...) Egocentrismul e înlocuit de depersonalizare.”²⁶.

Începuturile cronicilor literare care-l au ca subiect pe autorul volumului *Va fi liniște va fi seară* marchează o abordare extrem de complexă, câteodată mefientă cu privire la tiparele estetice ale liricii momentului. Dacă în prima etapă a receptării, Virgil Mazilescu este adjudecăt ca un stilist, estet, poet inedit prin formă și prin conținut, în receptările curente, acesta este privit într-o aură idealizată, tragică, fără o detașare obiectivă care să privilegieze o analiză critică novatoare. Acest detaliu deloc neglijabil este cât se poate de explicabil dacă ne raportăm la o critică publicistică de aproape 5 decenii ale cărei păreri divergente nu au făcut, în ultimă instanță, decât să potențeze spectrul mitic al unei poezii de o versatilitate atât de complexă, încât orice abordare exhaustivă și orice tentativă de sistematizare a sa să fie sortită eșecului.

BIBLIOGRAPHY

1. Alboiu, George, *Din aventurile poetului*, „Luceafărul”, nr. 3, 21 ianuarie 1984;
2. Alexiu, Lucian, *Va fi liniște va fi seară*, „Orizont”, anul XXX, nr. 52 (614), 27 decembrie 1979;
3. Cristea, Dan, *Virgil Mazilescu*: Fragmente din regiunea de odinioară, „România literară”, anul III, nr. 8, 18 februarie 1971;
4. Flămând, Dinu, *Fragmente din mai multe regiuni*, „Amfiteatru”, anul XIV, nr. 9 (165), septembrie 1979;
5. Foarță, Șerban, *Jocul pe-o singură carte?*, „Luceafărul”, anul XI, nr. 1 (349), 4 ianuarie 1969;
6. Foarță, Șerban, *Virgil Mazilescu*: „Fragmente din regiunea de odinioară”, „Orizont”, anul XXII, nr. 5 (205), 1971;
7. Iorgulescu, Mircea, *Fragmente din regiunea de odinioară*, „România literară”, nr. 26, 24 iunie 1971;
8. Ivanovici, Victor, *Virgil Mazilescu: Versuri*, „România literară”, anul II, nr. 21 (33), 22 mai 1969;
9. Manolescu, Florin, *Virgil Mazilescu*. Fragmente din regiunea de odinioară, „Argeș”, anul VI, nr. 3 (58), martie 1971;
10. Manolescu, Nicolae, *Poetul în țara minunilor*, „România literară”, anul XVII, nr. 10, 8 martie 1984;
11. Manolescu, Nicolae, *Un poet: Virgil Mazilescu*, „Contemporanul”, nr. 25 (1132), vineri 21 iunie 1968;

²⁵ Nicolae Manolescu, *Poetul în țara minunilor*, „România literară”, anul XVII, nr. 10, 8 martie 1984, p. 9.

²⁶ Ibidem.

12. Pricop, Constantin, *Stiluri poetice*, „Convorbiri literare”, anul XC, nr. 2 (1170), februarie 1984;
13. Sângeorzan, Zaharia, *Virgil Mazilescu*: Fragmente din regiunea de odinioară, „Cronica”, anul VI, nr. 11 (266), sâmbătă 13.III.1971;
14. Țeposu, Radu G., *Guillaume și Margareta*, „Flacăra”, anul XXXIII, nr. 6 (1495), vineri 10 februarie 1984;
15. Ulici, Laurențiu, *Rezonanța primelor volume*, „Luceafărul”, anul XI, nr. 46 (342), 16 noiembrie 1968.